

แนวทางการเสริมสร้างจิตสาธารณะให้กับนักเรียน ระดับมัธยมศึกษา ในจังหวัดนครสวรรค์

Strengthening guidelines of Enhance the Public Mind Management for
the Students Secondary Level in Nakhon Sawan province

พระครูนิเวศน์สีลากร(สมพงษ์ ธนะคุณ)¹

Phrakrunivatselakorn (SomphongThanakoon)¹

วรกฤต เกื้อนช้าง², ทนง ทศไกร³

Worrakrit Thuenchang, Thanong Thasagai

บทคัดย่อ

จิตสาธารณะ เป็นความรับผิดชอบต่อสาธารณะหรือต่อสังคมที่บุคคลดำรงอยู่ เป็นความรู้ ความเข้าใจ ความรับผิดชอบที่มีต่อสังคม และความรู้สึกร่วมได้ร่วมเสียกับสังคม เป็นจิตสำนึกของความเป็นพลเมือง เป็นกระบวนการคิดและลักษณะของบุคคล ที่มีการปฏิบัติโดยมีกระบวนการในระดับบุคคลไปสู่สาธารณะ มีความรักและรู้สึกเป็นเจ้าของของสาธารณะและต้องการที่จะทำประโยชน์มากกว่าที่จะรับจากสาธารณะ

สภาพการเสริมสร้างจิตสาธารณะให้กับนักเรียน ระดับมัธยมศึกษา ในจังหวัดนครสวรรค์ พบว่า ผู้บริหารเห็นถึงความสำคัญของการมีจิตสาธารณะของนักเรียนว่า เป็นสิ่งสำคัญและเป็นคุณลักษณะที่ดีควรต่อการนำมาฝึกใช้และปฏิบัติภายในโรงเรียน และนักเรียนยังขาดความเข้าใจเกี่ยวกับคุณลักษณะของจิตสาธารณะโดยนักเรียนยังขาดการรับรู้ และความเข้าใจในการมีจิตสาธารณะจากภายในตนเองและการคำนึงถึงผลประโยชน์ส่วนรวม

แนวทางการเสริมสร้างจิตสาธารณะให้กับนักเรียน ระดับมัธยมศึกษา ในจังหวัดนครสวรรค์ ประกอบด้วย 1) หลักการ 2) วัตถุประสงค์ 3) เนื้อหา ได้แก่ ด้านการช่วยเหลือผู้อื่น ด้านการทำประโยชน์ต่อสังคม และ 4) แนวทางการจัดกิจกรรม ได้แก่ ด้านการมีส่วนร่วมการพัฒนา ด้านการติดต่อสื่อสาร ด้านการเห็นคุณค่าในตนเอง ด้านความรักความสามัคคี ด้านค่านิยม ด้านจริยธรรม

คำสำคัญ : แนวทางการเสริมสร้างจิตสาธารณะ, นักเรียนระดับมัธยมศึกษา

¹ นิสิตปริญญาเอก หลักสูตรครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา มจร วิทยาเขตนครสวรรค์,E-mail.worrakrit6994@gmail.com

² รองศาสตราจารย์,อาจารย์ที่ปรึกษาดุษฎีนิพนธ์และอาจารย์ผู้รับผิดชอบหลักสูตรครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา มจร วิทยาเขตนครสวรรค์

³ อาจารย์ประจำหลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิตและครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา

Abstract

Public mind is a responsibility to the public or to the society in which a person holds knowledge, understanding and responsibility towards society. And shared feelings with society is a consciousness of citizenship. It is the process of thinking and characteristics of a person. This is being treated with a process on a personal level to the public having love and feeling public ownership and wanting to do more than gain from the public.

Enhance the public mind management for the students secondary level in Nakhon Sawan province were administrators recognize the importance of students' public mind that it is important and a good feature to continue to practice and practice within the school. And the students still lack of understanding about the characteristics of the public mind and the students lack the awareness and understanding of having a public mind from within oneself and consideration of the common good.

The model of enhance the public mind management for the students secondary level in Nakhon Sawan province consists of 1) principle 2) objective 3) content including helping others, interest of society and 4) type of activities including development, communication, self-esteem, love unity, values, ethics

Keyword: Strengthening guidelines of Enhance the Public Mind Management Students Secondary Level

บทนำ

จิตสาธารณะ เป็นจิตสำนึกเพื่อส่วนรวม เพราะคำว่า สาธารณะ เป็นสิ่งที่มีได้เป็นของผู้หนึ่งผู้ใด จิตสาธารณะจึงเป็นความรู้สึกถึงการเป็นเจ้าของในสิ่งที่เป็สาธารณะ ในสิทธิและหน้าที่ที่จะดูแลและบำรุงรักษาาร่วมกัน เช่น การช่วยกันดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม โดยการไม่ทิ้ง ขยะลงในแหล่งน้ำ การดูแลรักษาสาธารณะสมบัติ เช่น โทรศัพท์สาธารณะ หลอดไฟที่ให้แสงสว่างตามถนนหนทาง แม้แต่การประหยัดน้ำประปา หรือไฟฟ้า ที่เป็นของส่วนรวม โดยให้เกิดประโยชน์คุ้มค่าตลอดจนช่วยดูแลรักษาให้ความช่วยเหลือผู้ทุกข์ได้ยาก หรือผู้ที่ร้องขอความช่วยเหลือที่จะทำได้ ตลอดจนร่วมมือกระทำเพื่อให้เกิดการแก้ปัญหา แต่ต้องไม่ขัดต่อกฎหมาย เพื่อรักษาประโยชน์ส่วนร่วม

จิตสำนึกเพื่อส่วนรวมนั้นสามารถกระทำได้ โดยมีแนวทางเป็น 2 ลักษณะ ได้แก่ โดยการกระทำตนเอง ต้องมีความรับผิดชอบต่อตนเอง เพื่อไม่ให้เกิดผลกระทบและเกิดความเสียหายต่อส่วนรวม และมีบทบาทต่อสังคมในการรักษาประโยชน์ของส่วนรวม เพื่อแก้ปัญหา สร้างสรรค์สังคม ซึ่งถือว่าเป็นความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม จากการที่ต้งนั้นความ

สำนึกต่อส่วนรวมจึงลดน้อยลงทุกวัน จึงทำให้เกิดปัญหาสังคมตามมาอย่างมากมาย เช่น ปัญหายาเสพติด เป็นปัญหาของทุกประเทศในโลก ต่างกันแต่เพียงระดับความรุนแรงและประเภทของยาเสพติดเท่านั้น ปัญหาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ในปัจจุบัน มีข่าวปัญหาความวุ่นวายต่างๆ เกิดขึ้นในสังคมไทยไม่เว้นแต่ละวัน และนับวันจะทวีความรุนแรงขึ้นทุกขณะ ทั้งปัญหาการกลับมาของยาเสพติด ปัญหาอาชญากรรมในแนวทางต่างๆ อาทิ การยกพวกตีกันของกลุ่มวัยรุ่น/นักเรียน/นักศึกษา การล่อลวงละเมิดทางเพศ ปัญหาการลักพาตัว รวมถึงปัญหาความรุนแรงในครอบครัวปัญหาเหล่านี้เป็นดัชนีหนึ่งที่ใช้ชี้ให้เห็นถึงความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนในสังคมไทยทุกวันนี้ ปัญหาคอร์รัปชัน ซึ่งเกิดจากความโลภไม่รู้จักพอ หาช่องทางในการทุจริตด้วยวิธีการต่างๆ เป็นการบ่อนทำลายความเจริญของสังคม ขาดการเสียสละอย่างแท้จริง นอกจากนั้นยังมีปัญหาสิ่งแวดล้อมและมลพิษสิ่งแวดล้อมเกิดขึ้นจากการใช้ทรัพยากรของมนุษย์อย่างไม่ประหยัดและขาดความรับผิดชอบต่อก่อให้เกิดปัญหาหมอกพิษ ปัญหาเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติทั้งที่เป็นทรัพยากรธรรมชาติ เช่น ป่าไม้ ดิน แร่ธาตุ สัตว์ และพืช รวมไปถึงปัญหาความเสื่อมโทรมของระบบนิเวศตามธรรมชาติ ตลอดจนปัญหาการเปลี่ยนแปลงทางด้านสิ่งแวดล้อมทางเศรษฐกิจและสังคมอันมีสาเหตุมาจากการกระทำ ของมนุษย์ที่ขาดจิตสาธารณะ และ ปัญหาความขัดแย้งทางสังคม เกิดจากการแบ่งพรรคแบ่งพวก ถือเอาความคิดเห็นของตนเองเป็นสำคัญ โดยไม่ใส่ใจกับความคิดเห็นของคนอื่น และพยายามทำลายผู้ที่มีความเห็นที่ต่างกับพวกของ ตนด้วยวิธีการต่างๆ โดยไม่คำนึงถึงความเป็นคนไทยเหมือนกัน

จิตสาธารณะมีความสำคัญในการส่งเสริมคุณธรรมของพลเมืองในสังคม การจัดการศึกษาจึงให้ความสำคัญกับการผลิตนักเรียนให้เป็นผู้ที่มีความรู้คู่คุณธรรม สามารถนำความรู้ไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อมวลชน ต้องจัดประสบการณ์เพื่อให้นักเรียนได้เห็นความเป็นจริงในสังคม จนเกิดเป็นระบบค่านิยมและนำไปปฏิบัติในการดำรงชีวิต แต่ในปัจจุบันโรงเรียนมีปัญหาการเสริมสร้างจิตสาธารณะแก่นักเรียน มีแนวคิดในด้านการศึกษาที่เปลี่ยนแปลงไปมาก นักเรียนบางส่วนไม่สนใจต่อการศึกษา สนใจแต่เรื่องของตนเอง ทำให้เกิดปัญหาด้านการให้แบ่งปัน ปัญหาด้านความมีน้ำใจ ปัญหาด้านการเอาเปรียบผู้อื่น และปัญหาด้านการเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของสัญญา สาผลิผลิน ที่ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนาแนวทางการจัดกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะจิตสาธารณะของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ผลการศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาของกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ด้านนักเรียน พบว่า 1) นักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อแก้ปัญหาหรือร่วมสร้างสิ่งที่ดีงามของส่วนรวมตามสถานการณ์ที่เกิดขึ้นด้วยความเต็มใจ นักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมมาเพื่อประโยชน์ที่โรงเรียนจัดขึ้น และนักเรียนแบ่งปันและเปิดโอกาสให้เพื่อนได้ใช้ของส่วนรวม มีค่าเฉลี่ยโดยรวม อยู่ในระดับน้อย

จากรายงานการวิจัยเกี่ยวกับปัญหาวิกฤตทางด้านจิตสาธารณะของเยาวชน โดยเฉพาะปัญหาจิตสาธารณะของนักเรียนมัธยม ในจังหวัดนครสวรรค์ พบว่า นักเรียนกำลังอยู่ในสภาพแห่งความเสี่ยงโดยเฉพาะการใช้ชีวิตในแง่มุมต่างๆ ซึ่งความเสี่ยงเหล่านี้หากไม่ได้รับการควบคุม หรือแก้ไขย่อมส่งผลเสียต่ออนาคตของนักเรียน ในฐานะเป็นทรัพยากรบุคคล

ที่มีค่าของสังคมอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ผลอันเป็นรูปธรรมที่มองเห็นได้ประการหนึ่ง คือ คุณภาพการเรียนรู้และความใส่ใจในการเรียนรู้ของเยาวชนลดลงอย่างเห็นได้ชัด เพราะความอ่อนแอทางความคิด ซึ่งนอกจากจะทำให้นักเรียนไม่มีภูมิคุ้มกันแล้ว ยังเป็นจุดอ่อนที่จะทำให้เข้าใจสังคมผิด ไม่เห็นความสำคัญของการอยู่ร่วมกันในสังคม หรือเรียกว่า “ขาดจิตสาธารณะ” สภาพการณ์ที่วัยรุ่นไทยขาดจิตสาธารณะ ทำให้ชุมชนอ่อนแอ ไม่สนใจและเข้าร่วมกิจกรรม ห่วงเหินศาสนาและขาดความซื่อสัตย์ สิ่งเหล่านี้ถือเป็นตัวกีดกร่อนเศรษฐกิจพอเพียงและความสมานฉันท์ในสังคม

จากการที่จิตสาธารณะเป็นสิ่งสำคัญที่ควรปลูกฝังให้เกิดขึ้นตั้งแต่เป็นนักเรียน ซึ่งนอกจากจะต้องมีความรู้ทางวิชาการแล้ว การมีจิตสาธารณะที่ดึ้นย่อมก่อให้เกิดความสงบสุขในสังคม ดังนั้น วิธีการสร้างจิตสาธารณะตามหลักพุทธธรรมแก่นักเรียนโรงเรียน เช่น พรหมวิหาร 4 จึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง จากปัญหาและผลกระทบที่ตามมาข้างต้น แสดงให้เห็นว่ามีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการส่งเสริมและพัฒนาจิตสาธารณะให้เกิดขึ้นกับสมาชิกในสังคม หากสังคมใดสามารถปลูกฝังส่งเสริมหรือพัฒนาให้สมาชิกในสังคมมีจิตสาธารณะได้ จะทำให้สังคมนั้นมีสมาชิกที่มีจิตใจที่เห็นประโยชน์ส่วนรวม ไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน อาสาดูแลรับผิดชอบสมบัติส่วนรวม ใช้สมบัติของส่วนรวมอย่างทะนุถนอม รู้จักการแบ่งปันโอกาสในการใช้ของส่วนรวมให้แก่ผู้อื่น ซึ่งจะทำให้ปัญหาที่เกิดจากการเอารัดเอาเปรียบคนอื่น ปัญหาการทำลายสาธารณะสมบัติต่างๆ ลดน้อยลง และหมดไปไปในที่สุด รวมไปถึงการเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตนและประโยชน์พวกพ้องก็จะลดน้อยลงจะนำมาสู่สังคมที่พัฒนาอย่างยั่งยืนต่อไป

จะเห็นได้ว่า ปัญหาจิตสาธารณะ เป็นปัญหาที่ขยายวงกว้างมากขึ้น จากสภาพปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาสภาพการเสริมสร้างจิตสาธารณะให้กับนักเรียน ระดับมัธยมศึกษา ในจังหวัดนครสวรรค์ ตามหลักพุทธธรรม สร้างแนวทางการเสริมสร้างจิตสาธารณะให้กับนักเรียน ระดับมัธยมศึกษา ในจังหวัดนครสวรรค์ ตามหลักพุทธธรรม และประเมินแนวทางการเสริมสร้างจิตสาธารณะให้กับนักเรียน ระดับมัธยมศึกษา ในจังหวัดนครสวรรค์ ตามหลักพุทธธรรม เพื่อนำผลการวิจัยที่ได้จากการศึกษาไปใช้ในการการประยุกต์ใช้จิตสาธารณะให้มากยิ่งขึ้น

ความหมายของจิตสาธารณะ

พระไพศาล วิสาโล ให้ความหมาย จิตสาธารณะสาธารณะว่า หมายถึง ความสำนึกใส่ใจและพร้อมจะมีส่วนร่วมในกิจการสาธารณะ รวมถึงความเคารพและหวงแหนในสมบัติส่วนรวม ทั้งนี้โดยตระหนักถึงประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นทั้งตนเองและส่วนรวม ในจิตสาธารณะดังกล่าว มิใช่ครอบครั้ว ญาติมิตร คนรอบข้าง หรือชุมชนละแวกบ้านตนเองเท่านั้น หากคลุ้มไปถึงคนอื่น ๆ อีกมากมายซึ่งอยู่ห่างไกลออกไป แม้ตนจะไม่รู้จักและไม่เคยเห็นก็ตาม แต่ก็รู้ว่าเป็นส่วนหนึ่งของสังคมที่ตนสังกัด เป็นสาธารณะที่ส่อนัยถึงความรู้ ความนึกคิด สติปัญญา และความรับผิดชอบของประชาชน ที่มีต่อสังคม การเคารพกฎหมาย กฎเกณฑ์ระเบียบข้อบังคับต่างๆ ของสังคมโดยรวมและหน่วยงานองค์กรที่ตนเองเป็นสมาชิกสังกัดอยู่

โดยพยายามยึดมั่นต่อกฎเกณฑ์และกฎหมายอย่างเคร่งครัด พยายามหลีกเลี่ยงการละเมิดให้น้อยที่สุดด้วยการปฏิบัติหน้าที่อย่างมีคุณธรรมและจริยธรรม

อัจฉรา โฉมแฉล้ม ให้ความหมายของจิตสาธารณะว่าหมายถึง สภาวะความรู้ตัวถึงความคิด และความรู้สึกต่อบุคคลและสภาพแวดล้อม ที่เกิดจากการคิดคำนึงถึงส่วนรวมร่วมกัน เป็นการรู้จักเอาใจใส่เป็นธุระและเข้าร่วมในเรื่องของส่วนรวมที่ใช้ประโยชน์ร่วมกันของกลุ่ม เป็นคุณธรรมหรือข้อเรียกร้องสำหรับส่วนรวมในสภาพการณ์ที่เกิดความไม่ปกติสุข ความร่วมมือของพลเมืองในการกระทำ เพื่อบ้านเมือง เป็นความสำนึกในใจและพร้อมจะมีส่วนร่วมในกิจการสาธารณะ รวมถึงความเคารพและห่วงใยในสมบัติส่วนรวมซึ่งมิใช่เฉพาะครอบครัว ญาติมิตร คนรอบข้างหรือชุมชนละแวกบ้านเท่านั้น หากคลุมไปถึงบุคคลอื่นที่ไม่รู้จัก ไม่เคยพบ แต่ก็รู้้อยู่ว่าเป็นส่วนหนึ่งของสังคมที่ตนสังกัด

ชาย โพธิ์สีดา ใช้คำว่า จิตสำนึกต่อสาธารณะสมบัติและให้ความหมายในเชิงพฤติกรรมไว้ว่า คือ การใช้สาธารณสมบัติอย่างรับผิดชอบหรือการรับผิดชอบต่อสาธารณสมบัติ ซึ่งมีนัยสองประการ ได้แก่ การรับผิดชอบต่อสาธารณสมบัติ ด้วยการหลีกเลี่ยงการใช้และการกระทำ ที่จะก่อให้เกิดความชำรุดเสียหายต่อสาธารณสมบัตินั้นๆ รวมไปถึงการถือเป็นหน้าที่ที่จะมีส่วนร่วมในการดูแลสาธารณสมบัติในวิสัยที่ตนสามารถทำได้ และการเคารพสิทธิและใช้สาธารณสมบัติของผู้อื่น โดยการคำนึงว่าคนอื่นก็มีสิทธิในการใช้ เช่นเดียวกันจะต้องไม่ยึดสาธารณสมบัตินั้นไว้เป็นของส่วนตัว และไม่ปิดกั้นโอกาสใช้ประโยชน์สาธารณสมบัติของผู้อื่น

ชัยสิทธิ์ เฉลิมมีประเสริฐ ได้ให้ความหมาย จิตสำนึกสาธารณะ หรือจิตสำนึกต่อส่วนรวมไว้ว่า หมายถึง คุณลักษณะทางจิตใจของบุคคลเกี่ยวกับการมองเห็นคุณค่าหรือการให้คุณค่าแก่การมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมและสิ่งต่างๆ ที่มีอยู่ในสังคมที่ไม่มีผู้ใดผู้หนึ่งเป็นเจ้าของหรือเป็นสิ่งที่คนในสังคมเป็นเจ้าของร่วมกัน เป็นสิ่งที่สามารถสังเกตได้จากความรู้สึกนึกคิดหรือพฤติกรรมการกระทำ ที่แสดงออกมา เป็นการตระหนักรู้และคำนึงถึงส่วนรวมร่วมกันหรือคำนึงถึงผู้อื่นที่ร่วมความสัมพันธ์เป็นกลุ่มเดียวกับตน เป็นการมีจิตใจที่คำนึงถึงประโยชน์ของส่วนรวม คำนึงถึงความสำคัญของสิ่งอันเป็นของที่ต้องใช้หรือมีผลกระทบร่วมกันในชุมชน เช่น ป่าไม้ ความสงบสุขของชุมชน

พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว ได้ให้ความหมาย “สาธารณะ” เป็นผลที่ได้มาจากการประเมินค่าการเห็นความสำคัญ ซึ่งมีฐานอยู่ที่ทัศนคติ ความเชื่อ ค่านิยม ความเห็น ความสนใจ หรือเป็นชีวิตภายในของบุคคล ความตระหนัก ความคิด ทัศนคติ อารมณ์ แรงจูงใจ และความรู้สึกที่ได้รับจากประสบการณ์ในขณะนั้น คำว่า Public แปลเป็นไทย หมายถึง “สาธารณะ” ในประเทศไทยมักใช้กับสถานที่ สิ่งของ เครื่องใช้ที่เป็นของส่วนกลาง ทุกคนมีสิทธิที่จะใช้ประโยชน์จากสิ่งนั้นได้แต่แท้จริงความหมายของคำว่า สาธารณะ เป็นคำที่มีความหมายกว้างและสามารถใช้ได้กับสิ่งของบุคคล สถานที่ และการกระทำ

สรุปได้ว่า จิตสาธารณะ หมายถึง ความตระหนักของบุคคลถึงปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคม ทำให้เกิดความรู้สึกปรารถนาที่จะช่วยเหลือสังคม ต้องการเข้าไปแก้วิกฤตการณ์ โดยรับรู้ถึงสิทธิควบคู่ไปกับหน้าที่และความรับผิดชอบ สำนึกถึงพลังของตนว่าสามารถร่วมแก้ไข

ปัญหาได้ และลงมือกระทำ เพื่อให้เกิดการแก้ปัญหาด้วยวิธีการต่างๆ โดยการเรียนรู้และแก้ไขปัญหาร่วมกันกับคนในสังคม

ความสำคัญของจิตสาธารณะ

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ กล่าวว่า จิตสาธารณะ เป็นความคิดเห็นที่ไม่เห็นแก่ตัว มีความปรารถนาที่จะช่วยเหลือ ช่วยแก้ปัญหาให้แก่ผู้อื่น หรือสังคม พยายามฉวยโอกาสที่จะช่วยเหลืออย่างจริงจังและมองโลกในแง่ดีบนพื้นฐานของความจริง เป็นการจุดประกายเพื่อให้คนทำประโยชน์เพื่อสังคม ตลอดจนการให้ความเอื้ออาทรลดความขัดแย้งและการให้ขวัญและกำลังใจต่อกันเพื่อสังคมเป็นสุข เป็นความตระหนักของบุคคล ถึงปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคม ทำให้เกิดความรู้สึกปรารถนาที่จะช่วยเหลือสังคม ต้องการเข้าไปแก้วิกฤติการณ์โดยรับรู้ถึงสิทธิควบคู่ไปกับหน้าที่และความรับผิดชอบ สำนึกถึงพลังของตนว่าสามารถร่วมแก้ไขปัญหาได้ และลงมือกระทำเพื่อให้เกิดการแก้ปัญหาด้วยวิธีการต่างๆ โดยการเรียนรู้และแก้ไขปัญหาร่วมกันกับคนในสังคม

บรรทม มณีโชติ กล่าวว่า จิตสำนึกสาธารณะ เป็นการอุทิศตนทำงานเพื่อสังคมและส่วนรวม การร่วมมือช่วยกันรักษาสমบัติของส่วนรวมไม่ทำลายสมบัตินิของส่วนรวม อุทิศตนทำงานเพื่อส่วนรวม มีน้ำใจ รู้จักแบ่งปัน ไม่เอาเปรียบผู้อื่น และทำประโยชน์โดยไม่หวังผลตอบแทน แบ่งออกเป็น 4 พฤติกรรม คือ การให้ปัน โดยการช่วยเหลือ หรือให้ผู้อื่นด้านทรัพย์สิน สิ่งของ ความรู้ และแรงงาน ความมีน้ำใจ โดยการแสดงความปรารถนาดีต่อผู้อื่นในด้านการพูดและการกระทำโดยให้กำลังใจและแสดงความเห็นใจผู้อื่น การไม่เอาเปรียบผู้อื่นโดยการสละทรัพย์สิน สิ่งของ และแรงงานของตนเท่ากันหรือมากกว่าผู้อื่น และการเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม โดยการอุทิศการทำงานเพื่อสังคมและส่วนรวมร่วมมือกันรักษาสমบัติของส่วนรวม ไม่ทำลายสมบัตินิของส่วนรวม

ชัยวัฒน์ ธีระพันธุ์ กล่าวว่า จิตสาธารณะ เป็นการกระทำที่แสดงออกถึงความรับผิดชอบต่อสาธารณะสมบัติด้วยการเอาใจใส่ดูแลเป็นธุระและเข้าร่วมในเรื่องส่วนรวมที่เป็นประโยชน์ร่วมกันของกลุ่ม โดยพิจารณาจากการที่บุคคลหลีกเลี่ยงการใช้หรือกระทำให้เกิดการชำรุดเสียหายต่อของส่วนรวม มุ่งปฏิบัติเพื่อส่วนรวมในการดูแลรักษาของส่วนรวม เช่น การทำตามหน้าที่ที่กำหนด การดูแลความสงบเรียบร้อย การรักษาสาธารณะสมบัติ รับรู้ถึงปัญหาที่เกิดขึ้น มีส่วนร่วมในการหาแนวทางป้องกันแก้ไข และติดตามประเมินผล รวมถึงการรับอาสาทำบางอย่างเพื่อส่วนรวม เคารพสิทธิของผู้อื่นในการใช้ของส่วนรวม ไม่ปิดกั้นในการใช้ของบุคคลอื่น มีการแบ่งปันหรือการเปิดโอกาสให้ผู้อื่น ได้ใช้ของส่วนรวม ไม่ยึดครองของส่วนรวมมาเป็นของตนเอง

ดวงเดือน พันธุมนาวิน กล่าวถึงการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมว่า เด็กช่วงแรกเกิดจนถึงก่อน 10 ขวบ เป็นช่วงที่เด็กมีความไวต่อการรับการปลูกฝัง และส่งเสริมจริยธรรมและวัฒนธรรมเป็นอย่างยิ่งเพราะเด็กยังเป็นไม้อ่อนที่ดัดง่าย ฉะนั้น การปฏิบัติต่อเด็กอย่างเหมาะสมกับพัฒนาการทางร่างกาย และโดยเฉพาะเหมาะสมกับพัฒนาการทางจิตใจของเด็ก จะเป็นการป้องกันปัญหาที่จะเกิดขึ้น เมื่อเข้าสู่วัยรุ่น และวัยผู้ใหญ่ได้มาก เป็นความรู้สึกรู้จักคิด จิตใต้สำนึก ตลอดจนคุณธรรม จริยธรรม และส่งผลออกสู่การกระทำภายนอก ปัญหา

บัณฑิตศึกษาบริหารศรัณ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ ปีที่ 8 ฉบับที่ 2 พฤษภาคม-สิงหาคม 2563

ต่างๆ ที่เกิดขึ้นจากการขาดจิตสาธารณะของคนส่วนรวมในสังคม เช่น ปัญหายาเสพติด ซึ่งเกิดจากความเห็นแก่ตัวของผู้ชาย ไม่นึกถึงปัญหาที่จะเกิดขึ้นต่อไปกับสังคม ปัญหามลพิษต่างๆ ที่เกิดจากความไม่รับผิดชอบต่อ ขาดจิตสาธารณะ เช่น การทิ้งขยะลงคลอง การทิ้งขยะตามทางเท้า การปล่อยน้ำเสียออกจากโรงงานโดยไม่ผ่านการบำบัด เป็นต้น จิตสาธารณะเป็นสิ่งสำคัญในสังคม เยาวชนจึงต้องให้ความสำคัญ และตระหนักเรื่องความรับผิดชอบต่อตนเอง เพราะจะเป็นพื้นฐานให้เยาวชนมีความรับผิดชอบต่อสังคม

องค์ประกอบของจิตสาธารณะ

ลัดดาวัลย์ เกษมเนตร แบ่งองค์ประกอบของจิตสาธารณะเป็น 3 องค์ประกอบ 6 ตัวชี้วัด ดังนี้

1. การหลีกเลี่ยงการใช้ หรือการกระทำที่จะทำให้เกิดความเสียหายต่อสมบัติของส่วนรวมในโรงเรียนที่ใช้ประโยชน์ร่วมกันของกลุ่ม หมายถึง การกระทำของนักเรียนในการรักษาทรัพย์สินการดูแลรักษาความสะอาด การไม่ทำลายทรัพย์สินที่เป็นสาธารณสมบัติในโรงเรียน ทั้งในห้องเรียนเช่น โต๊ะ เก้าอี้ กระดานดำ ชั้นวางหนังสือ ถังขยะ ไม้กวาด เป็นต้น และสมบัตินอกห้องเรียน เช่น ห้องอาหาร ห้องสุขา ห้องปฏิบัติการต่างๆ ห้องสมุด สวนหย่อม ในบริเวณโรงเรียน สนามเด็กเล่น เป็นต้น โดยวัดได้จาก 2 ตัวชี้วัดคือ การดูแลรักษาสมบัติของส่วนรวมในโรงเรียน และการใช้ของส่วนรวมในโรงเรียน

2. การถือเป็นหน้าที่ที่จะมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาของส่วนรวมในวิทยาลัยที่ตนสามารถทำได้ หมายถึง พฤติกรรมที่แสดงออกถึง การมุ่งปฏิบัติเพื่อส่วนรวมในการดูแลรักษาของส่วนรวมในโรงเรียน ทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียนที่ตนสามารถทำได้ โดยวัดได้จาก 2 ตัวชี้วัด คือ การปฏิบัติตามหน้าที่ และการอาสาปฏิบัติหน้าที่บางอย่างเพื่อส่วนรวมในโรงเรียน

3. การเคารพสิทธิในการใช้ของส่วนรวมในโรงเรียนที่ใช้ประโยชน์ร่วมกันของกลุ่มโดยไม่ยึดครองของส่วนรมนั้นมาเป็นของตนเอง ตลอดจนไม่ปิดกั้นโอกาสของบุคคลอื่นที่จะใช้ของส่วนรมนั้น หมายถึง พฤติกรรมที่แสดงออกถึง การเคารพสิทธิในการใช้ของส่วนรวม โดยวัดได้จาก 2 ตัวชี้วัด คือ การไม่ยึดครองของส่วนรวมในโรงเรียนมาเป็นสมบัติของตนเอง และการเปิดโอกาสให้ผู้อื่นได้ใช้ของส่วนรวมในโรงเรียน

ปิยลักษณ์ พุกกะวัน กล่าวว่า ตัวอย่างครอบครัวที่ดีที่แสดงให้เห็นถึงการมีจิตสาธารณะของเด็ก พ่อแม่ควรให้การส่งเสริมหรือให้ลูกเห็นตัวอย่างจากพ่อแม่เองในกิจกรรมอาสาสาธารณะ โดยมีการปลูกฝังนิสัยตั้งแต่เล็กอย่างเป็นรูปธรรม เช่น พาลูกไปเก็บขยะรอบๆ บ้าน ให้ลูกตามไปร่วมบริจาคเสื้อผ้าแก่ชาวเขาในฤดูหนาว ให้ลูกเห็นการบริจาคสิ่งของให้แก่ผู้ยากไร้ ชักชวนลูกนา ของเล่นที่ยังดีอยู่ไปบริจาคให้เด็กคนอื่นๆ เป็นต้น ถ้าได้ทำ อย่างนี้ก็จะได้เด็กที่เป็นต้นแบบที่ดีงามในสังคม อันจะเป็นการหล่อหลอมเด็กที่มีแต่ความดีงามให้สังคมต่อไปอีกตัวอย่างหนึ่งจากการสำรวจเด็กที่มีผลการเรียนดีที่อยู่กับพ่อแม่และเป็นครอบครัวที่อบอุ่นแต่เด็กถูกล่อหลอมจากครอบครัวให้เน้นเรื่องการเรียนเป็นหลักเพราะเป็นสิ่งที่ทำให้พ่อแม่พอใจ ปัญหาที่เกิดขึ้นคือเด็กพวกนี้กับเป็นเด็กที่ไม่มีจิตสาธารณะ แสดงให้เห็นว่า พ่อแม่เป็นปัจจัยที่สำคัญยิ่งที่จะปั้นเด็กไปในทางใดก็ได้ แต่อย่าลืมเติมเต็มด้าน

บัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ ปีที่ 8 ฉบับที่ 2 พฤษภาคม-สิงหาคม 2563

จิตใจในการกระทำ ตนเป็นส่วนรวมบ้างหรือสร้างเขาให้มีจิตสาธารณะนั่นเอง ได้วิจัยแล้วพบว่าอิทธิพลพ่อแม่ส่งผลต่อจิตสำนึกทางปัญญาในเด็กและเยาวชนไทย โดยอารมณ์ของบิดามารดามีอิทธิพลต่อจิตสำนึกทางปัญญาของเยาวชนวัยรุ่นมากที่สุด

ธิดา วงษ์อาชีพ กล่าวว่า เคล็ดลับของครอบครัวตัวอย่างที่ดีเพื่อสร้างให้เด็กมีคุณธรรม จริยธรรม และมีจิตสาธารณะ ควรมีลักษณะดังนี้

1. หมั่นดูแลเอาใจใส่ในทุกข์สุขซึ่งกันและกัน ปัจจุบันทุกคนในครอบครัวต่างเร่งออกไปทำงาน ไปเรียน ต้องแข่งกับเวลา แต่เราต้องอย่าลืมดูแลทุกข์สุขกัน โดยใช้คำทักทายง่ายๆ เช่น ทานข้าวหรือยัง ทานยาหรือยัง วันนี้เป็นอย่างไรบ้าง คำเหล่านี้เป็นคำง่ายๆ ที่แสดงถึงความห่วงใยในสารทุกข์สุขดิบซึ่งกันและกัน ซึ่งการกระทำ ดังนี้จะเชื่อมโยงไปสู่การทำงานร่วมกับคนอื่นและสังคมรอบข้างให้มีจิตสาธารณะมากขึ้น

2. เสียสละหรือมีจิตเมตตากรุณา ทุกคู่ชีวิตในครอบครัวต้องดูแลกันให้ทุกคนในครอบครัวมีความสุขหากเราในครอบครัวมีจิตเมตตากรุณาต่อกัน บางครั้งอาจต้องเสียสละ เห็นใจกันและช่วยเหลือกัน หากสามีมีทุกข์ในเรื่องงานก็พร้อมยื่น มือเข้าช่วยเหลือหรือสามีเห็นภรรยาทำงานบ้านเหนื่อยก็รีบอาสาช่วยเหลือแบ่งเบาภาระ มิใช่ปิดกั้นให้เป็นหน้าที่ของใครคนใดคนหนึ่งหรือโทษสังคมอย่างเดียว การเสียสละและมีจิตเมตตากรุณาต่อกันจะทำให้เกิดจิตสาธารณะที่ปลูกฝังลงลึกในแต่ละบุคคลซึ่งจะเชื่อมโยงไปสู่การปฏิบัติต่อบุคคลอื่นๆ ในสังคมด้วย

3. มีความรับผิดชอบต่อครอบครัว การที่คนในครอบครัวช่วยกันทำมาหากิน เก็บหอมรอมริบ ปลูกบ้าน สร้างฐานะ มีครอบครัวที่เป็นปึกแผ่น เป็นความรับผิดชอบต่อที่สำคัญยิ่ง ถ้าหลายครอบครัวมีความเข้มแข็ง จะขยายวงกว้างออกไปทำให้สังคมโดยรวมมีความมั่นคง มีความสุข เป็นการสร้างจิตสาธารณะต่อสังคมโดยรวมอย่างแท้จริง

4. ประพฤติตนอยู่ในศีลธรรมอันดีงาม คนในครอบครัวถ้ามีปัญหาต้องพูดกันดีๆ หลีกเลี่ยงการใช้กำลัง ไม่มั่วสุมต่อกัน ไม่ออกนอกกลุ่มนอกทาง จิตใจมั่นคง ไม่ท้อ ไม่ท้อแท้ อยู่ในอำนาจของสิ่งเสพติด ซึ่งจะเป็นภาระของสังคม ไม่เกิดปัญหาการอยู่อย่าง การทิ้งให้เด็กขาดพ่อแม่ซึ่งการประพฤติตนอยู่ในศีลธรรมอันดีงามจะช่วยลดภาระของสังคมโดยรวมได้

5. มีคุณธรรม ทุกคนในครอบครัวต้องคิดในสิ่งที่เป็นคุณ ทำในสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อครอบครัว มีจิตใจเป็นผู้ให้ต่อทุกคนอย่างเสมอภาคและยุติธรรม ไม่เลือกที่รักมักที่ชัง ทำดีมีรางวัลทา ผิดต้องสั่งสอน รับผิดชอบต่อสังคมและกระทำ เพื่อประโยชน์สุขของสังคมโดยรวม จะเห็นได้ว่าครอบครัวเป็นจุดเริ่มต้นที่สำคัญในการพัฒนาคน ถ้าทุกครอบครัวช่วยกันหล่อหลอมให้เด็กเป็นคนดี มีจิตเอื้ออาทร เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีเมตตาแก่บุคคลอื่น มีความรับผิดชอบในการทำงาน มีส่วนร่วมในการรับรู้ และคิดแก้ปัญหาในครอบครัว โดยมีแบบอย่างที่ดีจากพ่อแม่แล้วเด็กจะกลายเป็นบุคคลที่มีจิตสาธารณะได้

จากการศึกษาองค์ประกอบของจิตสาธารณะจากนักวิชาการ ผู้เขียนจึงสังเคราะห์องค์ประกอบของจิตสาธารณะจากนักวิชาการทั้งหมด ผลการสังเคราะห์องค์ประกอบของจิตสาธารณะ ประกอบด้วย ด้านการให้แบ่งปัน ด้านความมีน้ำใจ ด้านการไม่เอาเปรียบผู้อื่น และด้านการเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม

บทสรุป

1. สภาพการเสริมสร้างจิตสาธารณะให้กับนักเรียน ระดับมัธยมศึกษา ในจังหวัดนครสวรรค์ ตามหลักพุทธธรรม

1.1 ผู้บริหารเห็นถึงความสำคัญของการมีจิตสาธารณะของนักเรียนว่า เป็นสิ่งสำคัญและเป็นคุณลักษณะที่สมควรต่อการนำมาฝึกใช้และปฏิบัติภายในโรงเรียน การจัดกิจกรรมพัฒนานักเรียนในด้านการมีจิตสาธารณะนั้น เป็นภารกิจที่นักเรียนต้องปฏิบัติให้เกิดการเรียนรู้และนำไปพัฒนาและยกระดับจิตใจตนเองให้สูงขึ้น

1.2 ครูต้องการแรงจูงใจให้นักเรียนปฏิบัติตนเป็นผู้เสียสละมองเห็นผลประโยชน์ของผู้อื่นมากกว่าตนเอง และ ครูต้องการวิธีกระตุ้นหรือส่งเสริมให้นักเรียนทำกิจกรรมจิตสาธารณะอย่างเต็มกำลังและเต็มความสามารถ ครูมีความต้องการแนวทางในการปฏิบัติกิจกรรมในการเสริมสร้างจิตสาธารณะ เพื่อให้ นักเรียนมีคุณลักษณะมีจิตสำนึกความรับผิดชอบต่อตนเองสังคม อนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ไม่เอารัดเอาเปรียบผู้อื่น มุ่งพัฒนาตนเองในฐานะพลเมืองไทยและพลเมืองโลก มีจิตสาธารณะมุ่งทำประโยชน์และสร้างสรรค์สิ่งดีงาม

1.3 นักเรียนยังขาดความเข้าใจเกี่ยวกับคุณลักษณะของจิตสาธารณะโดยนักเรียนยังขาดการรับรู้ และความเข้าใจในการมีจิตสาธารณะจากภายในตนเองและการคำนึงถึงผลประโยชน์ส่วนรวม การจัดกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะของนักเรียน จะเป็นส่วนช่วยเติมเต็มให้กับนักเรียน ในการพัฒนาคุณลักษณะของการมีจิตสาธารณะทั้งภายในตัวเองและส่วนรวม

2. แนวทางการเสริมสร้างจิตสาธารณะให้กับนักเรียน ระดับมัธยมศึกษา ในจังหวัดนครสวรรค์ ตามหลักพุทธธรรม

2.1 หลักการ เป็นตัวช่วยในการเสริมสร้างคุณภาพชีวิตของนักเรียน กิจกรรมพัฒนานักเรียนด้านการมีจิตสาธารณะและเห็นความสำคัญของสาธารณประโยชน์ เป็นเป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมให้นักเรียนบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์ต่อสังคม ชุมชน และท้องถิ่น นอกจากนี้กิจกรรมยังส่งเสริมความดีงาม ความเสียสละต่อสังคม มีจิตสาธารณะ และยังมุ่งให้นักเรียนพัฒนาตนเองตามศักยภาพอย่างรอบด้าน เพื่อความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ซึ่ง

2.2 วัตถุประสงค์ การจัดทำแนวทางกิจกรรมเพื่อส่งเสริมจิตสาธารณะของนักเรียน ครูสามารถนำแนวทางการจัดกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะไปใช้ในการจัดกิจกรรม ในการช่วยเหลือผู้อื่น และนำไปใช้ในการจัดกิจกรรมทำประโยชน์เพื่อสังคมของนักเรียน ในการพัฒนานักเรียนด้านการมีส่วนร่วมในการช่วยเหลือสังคมและสาธารณประโยชน์ โรงเรียนจึงต้องพัฒนาทักษะในการใช้แนวทางการจัดกิจกรรมเพื่อนเสริมสร้างจิตสาธารณะให้กับครูและนักเรียน

2.3 เนื้อหา ได้ถูกแบ่งเป็น 2 ด้าน คือ ด้านการช่วยเหลือผู้อื่น และด้านการทำประโยชน์ต่อสังคม ซึ่งจะส่งผลให้นักเรียนที่มีจิตสาธารณะและพฤติกรรมที่แสดงออกถึง

ความรับผิดชอบต่อส่วนรวมด้วยการเอาใจใส่ดูแลเป็นธุระ และเข้าร่วมในเรื่องส่วนรวมที่เป็นประโยชน์ร่วมกันของกลุ่ม โดยหลีกเลี่ยงการใช้หรือกระทำที่ก่อให้เกิดการชำรุดเสียหายต่อของส่วนรวม การถือเป็นหน้าที่ที่จะมีส่วนร่วมในการดูแล การเคารพสิทธิในการใช้สาธารณสมบัติของผู้อื่น มุ่งปฏิบัติเพื่อส่วนรวมในการดูแลรักษาของส่วนรวม เช่น การทำตามหน้าที่ที่กำหนดการดูแลความสงบเรียบร้อย การรักษาสาธารณสมบัติ รับรู้ถึงปัญหาที่เกิดขึ้น มีส่วนร่วมในการหาแนวทางป้องกันแก้ไข รวมไปถึงการรับอาสาทำบางอย่างเพื่อส่วนรวม เคารพสิทธิของผู้อื่นในการใช้ของส่วนรวม

2.4 แนวทางการจัดกิจกรรม ประกอบด้วยการจัดกิจกรรมด้านต่างๆ ดังต่อไปนี้

2.4.1 ด้านการมีส่วนร่วมการพัฒนา ควรพัฒนาโดยการทำงานเป็นทีม การเข้ากลุ่มอภิปราย ระดมความคิดเห็นในห้องเรียนและกิจกรรมต่างๆ เป็นการสร้างเสริมจิตสาธารณะด้วยการมีส่วนร่วมให้เข้มแข็งมากขึ้น

2.4.2 ด้านการติดต่อสื่อสาร ควรพัฒนาโดยการฝึกพูดภาษาต่าง ๆ ในอาเซียน การฝึกพูดสื่อสารให้เกิดประโยชน์ต่อส่วนรวม การฝึกพูดในงานจัดนิทรรศการการฝึกฟังและพูดในที่บริหารการbin ตลอดจนการฝึกพูดและเขียนในต่างประเทศเป็นการสร้างเสริมจิตสาธารณะ ด้านการติดต่อสื่อสารอีกแนวทางหนึ่ง

2.4.3 ด้านการเห็นคุณค่าในตนเอง ควรพัฒนาโดยการอาสาสมัคร เข้าร่วมกิจกรรมจิตอาสาและพัฒนาชุมชน การรับนักเรียนเข้าร่วมช่วยเหลือกิจกรรมพัฒนาชุมชน แบ่งกลุ่มลงพื้นที่แต่ละชุมชน รวมทั้งฝึกการเป็นผู้นำมีวินัยและคุณธรรม เป็นการสร้างเสริมจิตสาธารณะในแนวทางการเห็นคุณค่าในตนเองให้มากขึ้น

2.4.4 ด้านความรักความสามัคคี ควรพัฒนาโดยการปลูกฝัง ให้นักเรียนมีความรักต่อส่วนรวม ปลูกฝังให้มีความสามัคคีในหมู่คณะ ปลูกฝังให้เป็นคนดี ปลูกฝังให้เข้าร่วมกิจกรรม ตลอดจนแบ่งกลุ่มร่วมกันทำงานหน้าที่ตามที่ได้รับมอบหมาย นับว่าเป็นการสร้างเสริมจิตสาธารณะอีกแนวทางหนึ่งที่เหมาะสมกับสถานการณ์ในปัจจุบัน

2.4.5 ด้านค่านิยม ควรพัฒนาโดยการปลูกฝัง ให้รักษสถาบันให้ ความสำคัญต่อสถาบัน ปลูกฝังให้รักการเรียนรู้ มีทักษะสื่อสาร ปลูกฝังให้งามด้วยบุคลิก รู้จักอ่อนน้อมถ่อมตน ปลูกฝังให้รู้จักมีจิตสาธารณะ มีจิตใจดี ชอบช่วยเหลือบำเพ็ญประโยชน์ ตลอดจนปลูกฝังให้คิดเป็นทำเป็นและหนักเอาเบาสุ เพื่อเป็นการสร้างเสริมจิตสาธารณะในแนวทางที่ดีอีกแนวทางหนึ่ง

2.4.6 ด้านจริยธรรม ควรพัฒนาโดยการอบรมให้มีความรับผิดชอบต่อ บทบาท หน้าที่และภารกิจที่พึงปฏิบัติ มีจิตสำนึกสาธารณะต่อส่วนรวมมีระเบียบวินัย สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคม มีความเสียสละเข้าร่วมกิจกรรมในส่วนรวมและมีความซื่อสัตย์สุจริตในการปฏิบัติงาน เพื่อเป็นการสร้างเสริมจิตสาธารณะกลมเกลียวเข้ากับสังคม ปัจจุบันอีกแนวทางหนึ่ง

เอกสารอ้างอิง

- เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. **สำนักพลเมือง : ประชาชนบนเส้นทางประชาคม**. กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิการเรียนรู้และพัฒนาประชาคม, 2558.
- ชนกนารถ ชื่นเชย. “แนวทางการจัดการศึกษาต่อเนื่องในสถาบันอุดมศึกษาเอกชน”. **ดุชนิพนธ์ การศึกษาดุชนิพนธ์บัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2555.
- ชาย โพธิ์สีดา. **จิตสาธารณะ**. กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์, 2560.
- ชัยวัฒน์ ธีระพันธุ์. **สอนเด็กให้มีจิตสาธารณะ**. กรุงเทพมหานคร : วี พรินท์ 1991, 2562.
- ชัยสิทธิ์ เฉลิมมีประเสริฐ. **จิตสำนึกเพื่อโลกที่ดีกว่า**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, 2560.
- ดวงเดือน พันธุมนาวิน. **ทฤษฎีต้นไม้อัจฉริยะ : การพัฒนาบุคคล**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์พณมามีบุ๊คพับลิเคชั่น, 2562.
- ทิตนา แคมมณี. **ศาสตร์การสอน : องค์ความรู้เพื่อจัดกระบวนการเรียนรู้**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2560.
- ธงชัย สันติวงศ์. **องค์การและการบริหาร**. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, 2557.
- ธัญดา วงษ์อาชีพ. “การสร้างแบบวัดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านมีจิตสาธารณะ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่4-6”. **ดุชนิพนธ์ การศึกษาดุชนิพนธ์บัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2558.
- บรรทม มณีโชติ. **หลักการครองตน**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ Wisdom, 2560.
- ปิยลักษณ์ พุกกะวัน. “การศึกษาองค์ประกอบและพัฒนาจิตสาธารณะของเด็กปฐมวัยด้วยแนวทางการเรียนการสอน MADE”. **ดุชนิพนธ์ การศึกษาดุชนิพนธ์บัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2554.
- พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว. **สังคมเข้มแข็ง**. กรุงเทพมหานคร : มิ่งมิตร, 2561.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ 13. กรุงเทพมหานคร : บริษัท เอส.อาร์.พรินติ้งแมส โปรดักส์ จำกัด, 2548.
- พระไพศาล วิสาโล. **วิถีสังคมไทย ประชาสังคมและวัฒนธรรมชุมชน**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์เรือนแก้วการพิมพ์, 2559.
- เยาวดี วิบูลย์ศรี. **การประเมินโครงการ : แนวคิดและแนวปฏิบัติ**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2559.
- รัตน์ บัวสนธ์. **การวิจัยและพัฒนานวัตกรรมการศึกษา**. กรุงเทพมหานคร : คำสมัย, 2562.
- ลัดดาวัลย์ เกษมเนตร. **การพัฒนานักเรียนระดับประถมศึกษาให้มีจิตสาธารณะ**. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2562.

บัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ ปีที่ 8 ฉบับที่ 2 พฤษภาคม-สิงหาคม 2563

สมบูรณ์ ศิริสรธริทธิ. “การพัฒนาแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะภาวะผู้นำของคณบดี”.

ดุชนินพนธ์ ครุศาสตรดุชนินพนธ์. บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2557.

อุทุมพร จามรมาน. **โมเดลคืออะไร.** กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์, 2561.

อจฉรา โฉมแฉล้ม. **จิตสำนึกสาธารณะ.** กรุงเทพมหานคร : องค์การค้ำครุสภา, 2559.

อัมพร พงษ์กังสนานนท์. “การศึกษาแนวทางการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาชั้นพื้นฐานเพื่อส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต”. **ดุชนินพนธ์ การศึกษาดุชนินพนธ์.**

บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2550.

Brown, W.B. and Moberg, D. J. **Organization Theory and Management : A Macro Approach.** New York : John Wiley and Sons, 1980.

Madaus, G. F., Scriven, M.S. and Stufflebeam, D.L. **Evaluation Models Viewpoints on Educational and Human Services Evaluation.** Boston : Kluwer- Nijhoff Publishing, 1983.

Smith, R. H., and Others. **Measurement : Making Organization Perform.** New York : Macmillan, 1980.